

bljani, obhajala se je tudi v Kranji saj nekatere kratki, in v Teržiču, pa v slovenskem jeziku, kaže l. 10 poleg Valvazorja, dr. Costa Mittheilung. des hist. Vereins. De Rubeis Monument. ecc. Aquil. od duhovšine Čevdatske cerkve itd. „V začetku je taka pasijonska igra utegnila podobo pobožnosti ohraniti; pozneje jo je človeška spačenost obrnila v nesposobnost“. — V istem listu pohvalivši katekizem, ki ga je izdalo rezensko ali regensburško škofijstvo, stavi Bogoslovno in jezikoslovno vprašanje o gnadi stanski in djanski (habitualis et actualis), češ, delavna bi utegnila zvati se „efficax?“ „Pravi zaumek je dostikrat tesno zvezan s pravimi imenami; in dostikrat sim skusil, ko se ime pogreša, de pomanjkuje tudi praviga spoznanja“. — L. 11—15 ima Nekatere besede o cerkvenih rečeh, o katerih je pisaril prej že, vendar zdaj bolj določno in popolno, in sicer: 1. Cerkevne stavbe ali zidarije; 2. Cerkevne oblačila, in 3. Korhalno petje. — Zapel pa je v ravno tem listu Za bratovščini sv. škapulirja a) pesem „O Mariji Karmelski ali veseliga škapulirja, in b) O Mariji sedem žalost ali žalostniga škapulirja; l. 6 ima iz nemšine Pozdrav Marii Devici, in v l. 8 so Sveti zdihljeji „k presv. Rešnjimu Telesu; H križanimu Jezusu; k Materi Božji; k Angelu varhu“. — O tej priliki naj se zaznamnja, da je Peter Hicinger iz latinšine poslovenil tudi pesmi in molitve ali Vsakodanja procesija, ki se obhaja po cerkvi presvetega in prečastitega Groba Gospoda našega Jezusa Kristusa v Jeruzalemu, in je pridjana str. 248—272 v „Potovanje v sveto deželo“ l. 1857, spisal Mihael Verne, natisnil J. Blaznik v Ljubljani 1859.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega ališiš, koristnega skusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po prislovisci latinški: „Littera scripta manet“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Da bi osredek slovezne dvorane v vseh njegovih oddelkih natančno ogledali, podali smo se tudi še na galerije. Tam gori videli smo posebno žalostni spominek minulih časov. Dolga veriga, ki visi pripeta po dveh straneh galerijske stene, kazalo se nam je kot okrutno orodje, s katerim so turški kervoloki o časih, ko so siloma vlomljevali v naše pokrajine, vklepali vjete in vrobljene naše kristjanske preddede. Ne za roke ali noge, ampak neumni živini enako za vratove so jih priklepali drugega za drugim. N. pr. vatel znarazen so vdeleni v splošno verigo železni

obroči, kateri so objemali s svojo terdobo vratove ubogih jetnikov. Lasje so mi skoraj vstajali po koncu o mislih, koliko so vbogi reveži morali prestajati, ki so jih tako vklenjene, lačne, žejne, in Bog zna! kako še drugače terpinčene gnali iz predrage domovine dalje dol skozi ogerske in podonavske planote proti Turčiji, in naj bolj navadno v gotovo žalostno smert. Nehotoma postal sem bil o pogledu tega ostudno-sramotnega orodja politikar, ter besedoval sam pri sebi n. pr.: „in pri tem, pri tako žalostnih svedočbah se báje nahajajo naše dni v Avstriji še ljudje strašanske kratkovidnosti, katerim se Turčini nekako smilijo, da bi jih ne iztirali iz Evrope tje, kamor slišijo. V dunajsko slovezno dvorano naj gredo taki pseudo-samarijani gledat, kakošno vsmiljenje so tudi njihovi predniki imeli do naših sobratov; — gotovo se jim bo prenapeto-vroča „humaniteta“ hipoma ohladila, ter razkadila se v nični nič!“ — Poleg teh verig je po galerijskih stenah videti poobešenih še mnogo turških pušek, samokresov, zastav, konjskih repov (kar, na dolgi drog natak njeno, znači tudi nekako zastavo) i. t. d., kar je bilo Turkom o raznih časih v vojskah vzeto. —

Od tod naprej podali smo se v glavna orožna muzeja, ki sta vverstena slovezni dvorani vstric k desni in levi. Muzej k levi je popolnoma dodelan, in nam kaže nič manjše krasote iz znamenitosti, kot slovezna dvorana sama. Oblok nakitjen je z devetero prezalimi presnimi slikarijami (vse delo Blaas-ovo); — glavni dve sliki kažeta zgodovinsko-slavno podajo terdnjave Belegradske vojskovodju Lavdon-u, in ustanovitev Marijo-Terezijnega reda za odlične vojaške zasluge. Med te slikarije je vpleteno zopet obilno sprelepih pozlačenih arabesk in enacega kinča, stene pak so olikane po novo-okusni šegi, ter se svetijo, kakor prevlečene in nadane s svitlim marmeljom. Oblok družega muzeja (k desni roki) bil je še poódran in zagernjen, ker slikarije še niso skončane. Gotovo oziroma krasote ne bodo zaostale za že zgotovljenimi deli te struke; tega nam je porok umetna mojsterska roka Blaas-ova. Da bi pa posamezno popisoval in imenoval razno starinsko orožje, vojskino orodje, ter druge jako važne znamenitosti, ki se v obeh muzejah nakupičene in tudi že vredjene nahajajo, — tu pa že moram zopet prositi za oproščenje. Povem samo, da čes 2000 predmetov je ondi videti razpostavljenih, ki se nahajajo deloma v steklenih omarah, deloma pa so poobešeni koj po stenah. Mala knjižica, ki nosi naslov: „Uebersicht des k. k. Hof-Waffen-Museums,“ in se obiskovalcem prodaja koj ondi po 20 soldov, popisuje na 60 straneh precej natanjčno, kar je to ali uno, ter služi kot izverstni kažipot skozi muzeja. Kupil sem si, se vé, tudi jaz eno, in jo shranjujem v dragi spominek na nepopisljivo prijetni čas dunajskega šolanja. —

Zapustivši ravno opisane prekrasne prostore napotili smo se naprej

proti orožnim tovarnam. Ako povem, da nič manj kot devetero parnih mašin pomaga ondi kakim dvema tisočima delavcev izdelovati raznovrstno vojskino orodje, lahko si častiti gg. bralci mislijo šum in dirndaj, ki po teh fabrikah gospodári. Karkolj je potrebno, da bi se izdelalo vse mogoče bojno orodje in priprave, od najmanjše stvarice, do največjega in najtežjega predmeta, in sicer od prvotne snovi do zadnjega zgotovljenja, vse najdemo tu zjedinjeno, vse pa tudi operto na naj novejše znanjbe, na naj novejša sboljšanja. Videli smo na pr. izdelovati sablje in bajonete za razna bojna kerdela; lastni stroj poskušal je po zgotovljenji s silno močnim udarcem njihovo čverstost in terdnost. Naprej tje izdelovale so se nove puške za pešce, lovce in konjike, in sicer po znanjdbah Wänzl-a in Wörndl-a. Z vsako teh pušek se more vstreliti po 15 do 16 krat v minuti, kar je skoraj nezapopadljivo in bi človek komaj verjel, ako bi tega z lastnimi očmi ne videl, kako urno se tudi razni puškini delčki leseni in železni, izdelujejo. En stroj dela to, drugi drugo, tretji zopet svoje; iz vseh pa je le gredé nova celina. Tudi predelovanje starih pušek v nove je šlo kaj hitro spod rok. Videti je bilo v to pripravljenega orodja skoraj brez števila. —

Dalje grede prišli smo v kovačnice, kjer so izdelovali ključavničarji in kovači svoja dela. Vsakoverstna struka izdelkov bila je tu videti; zlasti pa nas je zanimalo težko štiriogelno nakovalo in kladivo (Dampf-amboss), katero parna sila goni pa veliko hitrejša in tudi dokaj natančnejša opravlja svoja dela, kot kladiva, ki jih goni vodna sila. Šum in ropot, ki vlada v teh kovačnicah, bi kmalo človeka oglušil; paziti pa je ogledovalcem zelo tudi na razna vretena, kolesa in druga enaka vertila, ki z veliko silo in urnostjo gonijo v tovarni razne stroje in naredbe. Skoraj vsakemu posamesnemu delalcu stoji namreč na službo parna pomoč, toraj je treba paziti človeku spredaj in zadaj, da bi ga kje kako vertilo ne zgrabilo za obleko. Veliko delalcev samih že je prišlo v fabrikah v nesrečo in pogosto tudi v smert po mašinskih strojih. — Iz teh oddelkov smo prišli dalje v plavže, kjer se lijó topovi, bronasti in grodeljnasti, krógle in drugo. Videli smo tu čisto neizdelane topove razne velikosti; eni so bili tako dolgi in debeli, kot žagovci, ki ležé okrog naših žag. Še veliko bolj znamenito pa je bilo videti struženje in likanje zunsajne strani topov, kakor tudi njihovo znotranje vèrtanje. (Topovi se vlijó namreč popolnoma celi, in se luknje v nje napravljajo skozi vèrtanje.) Kakor naši žagarji naložé hlode na tako zvani „voz“, kateri jih po svoji napravi potiska žagi nasproti, zelo enako tudi topove polože na promično podlago nasproti jeklenemu svedru — vse drugo pa opravlja parna sila, — vèrti namreč po eni strani sveder, po drugi pa primikuje top vertilu. Bili so ravno v izdelovanji topovi razne velikosti; — najtežji tehtal je 77 ctn. ter je imel vravnani biti za metanje 24 fnt. težkih krogel. 130 ur

je treba časa, da je zvèrtan tak velikan. Kazal se nam je tudi enak že zvertan top, vravnan za basanje od zadaj, ali tako imenovani „Hinterlander“. S tacimi se zlasti po terdnjavah in barkah laho operira; jaz bi vendar ne hotel stati tam, kamor taki „hrusti“ pošiljajo svoja šmencano občutna pozdravila. Kazali so se nam tudi novošegni topovi, risanci (gezogene Kanonen); bil je celo eden ravno čez sredo (po dolgosti) prežúgan, in natančno smo mogli videti, kako se kroglja pri izstreljanji po njem verti, da s toliko hujšo močjo zadeva in pobija svoj plen. Kakor pušek in drugega bojnega orodja, tako je bilo tudi topov videti v raznih velikostih in brez števila; zvonaj plavžev, po dvorih pa je ležalo še od sile veliko nakupičenega ostarelega in pohabljenega tacega blaga, čakajočega na prelijanje, ter spremenitve v novošegno strelivo.

Radi bi bili šli ogledat tudi še one delavnice, kjer delajo kolarji, mizarji, jermenarji itd.; ali čas všel nam je prezgodaj, akoravno smo se celi popoldan nahajali v arsenalskih ogromnih prostorih, v katerih bi se človek res kmalu zgubil. Ene sgrade vendar še nismo hoteli pustiti neogledane, in ta bila je, — naj se mi dovoli, da povem: arsenal-ská cerkev. Ker namreč v arsenalu more bivati okoli 8 tisoč ljudi, imajo tudi ondi svojega duhovnika. Cerkev se nahaja ravno v sredini zadnjega oddelka, in je enaka ljubljanski frančiškanski, vzvišena kake 3 sežnje nad dvorišno planoto. Dvoje kamnitih stopnic, novošegno in zelo okusno na tri oddelke razdeljenih in z umetno zdobljeno kamnito ograjo obdanih, peljá o dveh strani gor do velikih vrat, pred katerimi je kot na visocem pomolji napravljena tudi prižnica, raz katere se o potrebi na dvoru pred cerkevjo zbranim četam pridigovati more. Ravno omenjene stopnice in prižnica, kakor sploh celi zunajni obraz dajé cerkvi nekako nenavadnost in odličnost; pa tudi znotranji prostori so jako znameniti in ogledovanja vredni. Stene so ozališane z mnogim raznoverstnim starinskim orožjem, ter s starimi bojnimi zastavami, katere poslednje kažejo obiskovalcem marsikako sled obilnih njegovih neviht, ki so vihrale okoli njihovih verhuncev in praporov. Presvetišče cerkve spominja nekoliko na slovečo zagrebško pervostolnico; kajti tudi tu spušča petero oken po barvani steklenini raznopisano svetlobo v posvečene prostore krog velikega altarja, na katerem se časti on čudapolni Marijni kip, ki se je nekdam nahajal nad vhomom dunajske cesarske orožnice, l. 1848. pa je strahoviti 6. dan oktobra pri naskoku razdivjanih puntarjev na imenovano poslopje ostal popolnoma nepoškodovan, akoravno je bila stena okrog in okrog njega vsa razstreljena in s puškinimi krogliami kakor obsejana. Pozneje je bil kip od tam vzet, in odločen mu je bil častni prostor v arsenalnem svetišču, kjer se zdaj nahaja. V tihih mislih priporočivši Marijni predprošnji sebe in svoje ljube v daljni domovini zapustili smo po precej dolgi pomudbi tudi ta posvečen kraj, prekoračili dolge dvore, ter napotili se proti mestu in domu. (Dalje prih.)